

Summary

Collections of Photographs and Photographic Archives in Zagreb's Museums

The collection of photographic material and the awareness of its value as an individual phenomenon and a document of a time and the historical heritage both became prominent quite early on. It is precisely because of this fact that a large part of the photographic heritage is more or less adequately stored in museum collections of Zagreb's museums. But it has not been adequately catalogued and made available to users.

The review and treatment of photographic material in ten museums in Zagreb has provided a wealth of material that can be treated as original museum objects. The review revealed that there are two artistic collections in the Museum of Arts and Crafts and in the Museum of Contemporary Art. In these museum institutions photographs represent original museum objects. The collection that primarily deals with the city of Zagreb and local themes is at the Museum of the City of Zagreb. Photographs in that institution are treated as museum objects while also serving as documentation.

Very specialised collections of photographs are found in the collections of the Ethnographic Museum, the Croatian School Museum, the Archaeological, the Science Museum and the Museum of Croatian Telecommunications. Regardless of the provenance of the photographic holdings, they are given the role of documentation, while serving a decorative role in the presentation of original museum objects.

Also, in the cataloguing of photographic material, each museum institution starts out with different programmes for cataloguing, storage and search, so that there is a need for establishing a single system for search and storage, so that all museum collections could be joined in a network and enable a simple search and exchange of data.

FOND FILMSKE GRAĐE U ZBIRCI FOTOGRAFIJA, FILMOVA I NEGATIVA HRVATSKOGA POVIJESNOG MUZEJA¹

Nataša Mataušić
Hrvatski povijesni muzej
Zagreb

Zbirka fotografija, filmova i negativa danas je jedna od trinaest zbirki muzejskih predmeta Hrvatskoga povijesnog muzeja. Njeno ime govori nam o namjeri da se osim fotografija i negativa prikuplja i izvorni filmski materijal.² Filmski materijal koji po prirodi svoga nastanka točno i uvjerljivo prikazuje, dokumentira i rekreira stvarnost jednog prošlog vremena, dobio je u Muzeju ulogu predmeta koji dokumentira određene povijesne pojave i procese i služi kao izvor za njihovo proučavanje. Pri tome se ne smije zanemariti jedna važna činjenica. Film se, naime, sastoji od slike, koja prezentira autentični filmski materijal, i tonskog zapisa koji ga interpretira u skladu s osnovnom idejom filma. Odnosno, pojedinačni kadrovi od kojih je film sastavljen su očigledni, ali njihova interpretacija s današnje točke gledišta može biti sporna. Ali, to ne znači da je treba zanemariti. Štoviše, i ona je važna jer govori o društveno-političkoj klimi vremena u kojem su nastali.

Osnovne posebnosti filmskog materijala u odnosu na druge vrste konvencionalnih muzealija jest nužnost posjedovanja određene projekcijske aparature za njegovo prikazivanje i istraživanje sadržaja, a postojanje većeg broja istovjetnih kopija. Film se kao medij namijenjen za masovnu upotrebu proizvodio u više istovjetnih primjeraka, koji se distribuiraju različitim korisnicima. No, brojni filmski zapisi prodavali su se nakon Drugoga svjetskog rata kao sirovina za izradu gumbi, a gotovo sav filmski materijal (i ustaške i partizanske provenijencije) povučen je u Jugoslavensku kinoteku u Beogradu, te je u Hrvatskoj sačuvan relativno malen broj primjeraka.³ Vrijednost fonda filmske građe u Hrvatskome povijesnome muzeju to je svakako veća.

Radi lakšeg razumijevanja i izbjegavanja ponavljanja objasniti ću neke osnovne karakteristike filmskog materijala koje se često spominju u tekstu:

1. Filmska traka je prozirna vrpca od celuloidne mase na koju se pomoću želatinaste podloge nanosi svjetloosjetljivi sloj. S obzirom na širinu filmske vrpce izraženu u milimetrima razlikujemo standardizirane formate filmova od 8, 9.5, 16 i 35 mm. Za uske filmove svih formata upotrebljava se vrpca od acetilceluloze koja je teško zapaljiva i slabo gori (nezapaljivi filmovi). Široki 35 mm film najčešće ima vrpca od nitroceluloze koja je lako zapaljiva i eksplozivna (zapaljivi filmovi).⁴

2. Da bi se dobio potreban broj filmskih kopija za distributere i druge korisnike, potrebno je umnožiti (kopirati) snimljeni, montirani i kemijski obrađeni filmski materijal (negativ filma). Način izrade filmskih kopija ovisi o namjeni i vrsti filmskog materijala. Kopiranjem izvornog negativa na posebnu pozitiv vrpca može se dobiti ograničen broj pozitiv kopija (50-ak). Želi li se dobiti veći broj kopija od izvornog negativa, izrađuju se međukopije (interpozitivi) od kojih se dobivaju duplikati negativa (dubl negativ). Od dubl negativa se zatim izrađuje potreban broj kopija. U amaterskoj kinematografiji koristi se okretna ili inverzna metoda. To je postupak izravnog dobivanja pozitiva, bez negativa i kopiranja – vrpca nakon snimanja prolazi proces kemijske obrade i pretvara se u pozitiv. Takav pozitiv je unikat.⁵

Prema porijeklu, filmska građa može se podijeliti na fondove njemačke (25 filmova), ustaške (1 film), savezničke (2 britanska filma) i partizanske (8 filmova) provenijencije (proizvodnje). Posebnu cjelinu čine nastavni, školski filmovi koji su 1996. godine uvršteni u Zbirku, a među kojima su i 2 filma sovjetske, te 1 britanske proizvodnje (sveukupno 65 filmova).

I. Filmska građa njemačke provenijencije

Fond filmske građe njemačke provenijencije iz razdoblja Drugoga svjetskog rata predmetno je najbrojniji: sadržava 25 njemačka ratna žurnala "Weltspiegla" (23 pozitiv kopije na 16 mm i dvije na 8 mm filmskoj vrpici, te dva dokumentarna filma, također na 8 mm filmskoj vrpici).

Filmski žurnali imali su gotovo isti zadatak kao i tisak: bilježiti važne i zanimljive događaje iz suvremene povijesti, ali su kao sredstvo masovnoga komuniciranja oduvijek bili zanimljiviji širem krugu ljudi od tiska. Prosječni gledalac osjeća se kao očevidac događaja koje gleda, a sumnja u njihovu vjerodostojnost gotovo da i ne postoji (kamera ne može lagati). Upravo te činjenice iskoristili su naručioc i tvorci ovih filmskih žurnala i učinili ih snažnim sredstvom političke propagande.

Njemačke ratne žurnale pod imenom "Weltspiegel" (Ogledalo svijeta) proizvodio je Odjel uskog filma njemačke tvrtke TOBIS – DEGETO u okviru filmske službe Wermahta (Oružanih snaga). To su crno-bijeli filmovi na 16 milimetarskoj filmskoj vrpici u trajanju od 4 do 5 minuta.

Tonski zapisi i međutekstovi su na njemačkom jeziku.

Radeni su po nalogu vladajućih krugova i služili su isključivo u propagandne svrhe. Pojedini autentični kadrovi pažljivo su montirani u cilju prikazivanja stvarnosti onakvom kakva se željela prikazati: nema ubijanja, logora, ranjenika, gladi, samo pobjedničke bitke, junaštvo njemačkih vojnika i sretne obitelji. Razvijani su odmah na terenu gdje su i snimani, umnožavani u stotinjak kopija i distribuirani po čitavoj Europi. Prikazivani su u kinematografima prije početka igranih filmova.

Svi žurnali pregledani su u Kinoteci Hrvatske 1991. godine.⁶ Utvrđeno je da su u dosta dobrom stanju (uglavnom, zahvaljujući činjenici da nisu korišteni). Kao mjera njihove zaštite od svakog pojedinog izrađen je dubl negativ i kopija. Muzej je dobio po jednu kopiju, a u Kinoteci Hrvatske ostali su na trajnom čuvanju negativni zaštićenih filmova.⁷

Popis Weltspiegla:

Deset žurnala nalaze se u svojim originalnim kartonskim uložnicama. Na njima se nalaze podaci o broju žurnala, godini proizvodnje i osnovnom sadržaju (temi broja).

1. Br. 4, 1939., Njemačka utvrda na zapadu;

2. Br. 6, 1939., Führer u Dancingy;

3. Br. 8, 1939., nepoznato;

4. Br. 12, srpanj 1940., Njemačko pobjedonosno napredovanje kroz Belgiju;

5. Br. 13, 1940., nepoznato;

6. Br. 17, 1940., nepoznato;

7. Br. 18, 1940., nepoznato;

8. Br. 19, I. i II. dio, nepoznato;

9. Br. 20, travanj 1941., Odluka na Balkanu I.;

10. Br. 21, travanj 1941., Odluka na Balkanu II.;

11. Br. 25, 1941., nepoznato;

12. Br. 27, 1942., nepoznato;

13. Br. 30, Zima 1941./1942. na istočnom bojištu;

14. Br. 32, 1942., nepoznato;

15. Br. 33, 1942., nepoznato;

16. Br. 34, lipanj 1942., Borba za Sevastopolj

17. Br. 35, 1. lipanj 1942. Zauzeće Sevastopolja, najjačeg utvrđenja na svijetu;

18. Br. 38, 1942., nepoznato;

19. Br. 39, 1942., Zračni napad na Maltu, Borba na fronti kod Alamaina;

20. Br. 40, 1940., nepoznato;

21. Br. 42, jesen 1942., Fronta na Kavkazu i zasjedanje Elbrusa

22. Br. 44, nepoznato;

(Filmske žurnale od rednog broja 1 do 22 poklonila je Muzeju Marija Šoljan – Bakarić, 1987. godine.)

23. i 24. Na inventarnom broju 8837 Zbirke fotografija, filmova i negativa nalaze se Weltspiegli br. 20 i 21 na 8 mm filmskoj vrpici istovjetni onima na 16 mm vrpici. To su upravo oni brojevi koji prikazuju događaje iz travnja 1941. godine na području Kraljevine Jugoslavije: ulazak jedinica njemačke vojske u Maribor, bombardiranje Beograda, kapitulaciju starojugoslavenske vojske. Film je zatečen u Muzeju.⁸

25. Ratni žurnal pod inventarnim brojem 8840 otkupljen je 1965. godine od Dragutina Križanca. Prikazuje borbe za Lenjingrad, njemačku mornaricu, život u pozadini fronta, organizaciju poštanske službe u ratnim uvjetima, te jedinice njemačke vojske na Krimu i u Južnoj Africi.

Dokumentarni filmovi na 8 mm filmskoj vrpici:

Dva njemačka dokumentarna filma amaterski su rad nepoznatog snimatelja. Nazivi filmova određeni su proizvoljno prilikom stručne obrade (inventiranja) i to prema njihovu osnovnom sadržaju.

1. *Njemačke jedinice na Crnom moru*

snimatelj: nepoznat, tonska kopija, c/b, 60 m/ 5 min, 8 mm Putovanje vlakom kroz Rumunjsku na Crno more, avijatičari, mornari u kasarnama

Film je otkupljeno od Olge Bronzan; inv. br. 8835

2. *Saveznici*

snimatelj: nepoznat, tonska kopija, agfa-color, 60m/ 5 min, 8 mm

Saveznička baza na Kreti – jedinice talijanske vojske. Film je otkupljen od Olge Bronzan; inv. br. 8836

II. Filmska građa Nezavisne Države Hrvatske

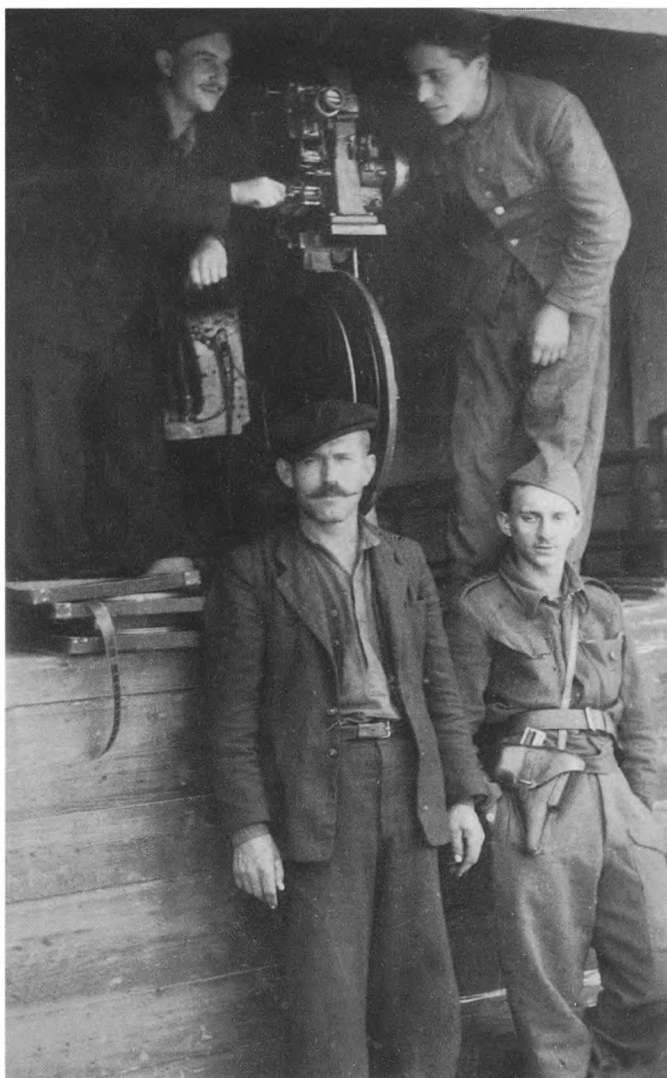
Koliku je važnost i Nezavisna Država Hrvatska (1941.-1945.) pridavala filmu kao uvjerljivom sredstvu političke propagande vidi se i po tome što je već 23. travnja, – dakle, samo dva tjedna nakon uspostave države – osnovano Ravnateljstvo za film pri Državnom tajništvu za narodno prosvjećivanje sa zadatkom stavljanja pod nazor čitave zatečene kinematografije (proizvodnja filmova, distribucija i kinematografi).⁹

U kolovozu iste godine, po uzoru na talijanske i njemačke filmske žurnale, započela je proizvodnja filmskih novosti, isprva pod nazivom “*Hrvatska u riječi i slici*”. Izrađivani su svakih 14 dana u samo četiri kopije i prikazivani u kinima kao dopuna njemačkih i talijanskih žurnala.¹⁰ Prikazivali su značajne događaje iz političkog, kulturnog i športskog života u Hrvatskoj.

Nakon izlaska 100. broja, promijenio je ime u “*Hrvatski slikopisni pregled*”. Proizvodnja se modernizirala suvremenom tehnikom nabavljenom iz Njemačke, povećao se broj kopija (10-ak) i smanjio vremenski interval u izlaženju novih brojeva (svakih sedam dana). Njihov sadržaj nadopunjavao se filmskim materijalom iz Njemačke. Zadnji broj “*Hrvatskog slikopisnog pregleda*” izašao je 5. svibnja 1945. samo tri dana prije ulaska jedinica Jugoslavenske armije u Zagreb.

Jedan od takvih žurnala, točnije “*Hrvatska u riječi i slici*”, slikopisni pregled br. 78 iz lipnja 1942. godine nalazi se u našoj Zbirci (inv. br. 8845). Otkupljen je 1975. godine od Tomislava Krndelja iz Karlovca. Posebnu vrijednost daje mu činjenica da su gotovi svi filmski žurnali NDH nakon Drugog svjetskog rata povučeni u Jugoslavensku kinoteku. To je tonska kopija na 35 mm filmskoj vrpici u trajanju od osam i pol minuta. Prikazuje događaje iz lipnja 1942.: Ante Pavelić otvara Ratni muzej i pismohranu, 2. lipnja; predstavnici 26 hrvatskih gradova u audijenciji kod Pavelića; proslava Antunova 13. lipnja; podjela nagrada hrvatskim književnicima i umjetnicima; natjecanje na igralištu “Concordia” za pokal Hrvatskoga atletskog saveza, nogometni susret u Bratislavi, Ustaški stožer, utrka djece na romobilima i trokolicama u organizaciji muškog i ženskog stožera Ustaške mladeži.

Nakon pregleda u Kinoteci Hrvatske 1991. godine ostao je ondje u trajnom depozitu (film na zapaljivoj filmskoj vrpici koja zahtijeva određene uvjete čuvanja koji naš muzejski depo ne zadovoljava). Muzej je dobio snimku na VHS video-vrpici i zadržao pravo vlasništva.

Prvo partizansko kino u Slavoniji, Zvečevo, 1943. godine
© Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

III. Dokumentarni partizanski filmovi

Svi dokumentarni partizanski filmovi iz naše Zbirke amaterski su filmovi snimljeni na 8 mm filmskoj vrpici, formatu koji je uobičajen za takvu vrstu filmova. Slaba kvaliteta njihove tehničke izrade i česta mehanička oštećenja filmske vrpce ne umanjuju njihovu vrijednost kao izuzetnog filmskog dokumenta o vremenu u kojem su nastali. Nisu režirani već su nastali kao rezultat težnji pojedinaca – snimatelja za bilježenjem trenutaka čiji su sudionici bili.

(Začeci partizanske kinematografije mogu se pratiti već od listopada 1943. godine kada Vrhovni štab NOV i POJ donosi odluku o snimanju dokumenata iz Narodno oslobodilačke borbe. U okviru propagandne sekcije osniva se prva partizanska filmska ekipa s dvije kamere. Prvi filmski materijal, oko 500 metara filma s prikazima borbi i predstavnicima narodne vlasti upućen saveznicima, izgorio je nakon njemačkog bombardiranja zajedno s avionom u kojem je bio i Ivo Lola Ribar na Glamočkom polju, 27. studenoga 1943. godine).

Popis filmova:

Nazivi filmova dani su, kao i kod njemačkih dokumentarnih filmova, proizvoljno, prema njihovu sadržaju.

1. Oslobođenje Zagreba

snimatelj: nepoznat, 1945.g.

pozitiv-unikat, c/b, 8 mm;

Ulazak partizana u Zagreb, prva vojna parada jedinica Jugoslavenske armije na Trgu bana Josipa Jelačića, 13. svibnja 1945. konjica, artiljerija, avioni nad Trgom; vlakom kroz Sloveniju (željezničke stanice Kranj, Škofja Loka) prema austrijskoj granici, saveznički vojnici.

Film je otkupljen od Olge Bronzan, inv. br. 8834.

2. Oslobođenje Zagreba

snimatelj: Antun Crnolatac, 1945. g.

pozitiv-unikat, c/b, 8 mm

Ulazak jedinica JA u oslobođeni Zagreb.

Film je Muzeju poklonio Savez udruženja boraca NOR-a Hrvatske 1967. godine, inv. br. 8838.

3. Oslobođenje Mostara

snimatelj: Mladen Iveković¹¹

pozitiv-unikat, c/b, 8 mm

Okolica Mostara, mimohod jedinica JA, predstavnici narodne vlasti i komandanti pojedinih jedinica.

Film je otkupljen od Mladena Ivekovića 1965. godine, inv. br. 8841.

4. Ranjeni Ivan

snimatelj: Mladen Iveković (?), kolovoz 1945.

pozitiv-unikat, c/b, 8 mm

III. zasjedanje Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije u Beogradu, 7. kolovoza 1945.

Film je otkupljen od Mladena Ivekovića 1965. godine, inv. br. 8842.

5. Razorena pruga Zagreb - Beograd

snimatelj: Mladen Iveković, kolovoz 1945.

pozitiv-unikat, c/b, 8 mm

Putovanje iz Zagreba vlakom u Beograd na III. zasjedanje AVNOJ-a.

Film je otkupljen od Mladena Ivekovića 1965. godine, inv. br. 8843.

6. Prva vlada Demokratske Federalne Hrvatske

snimatelj: Mladen Iveković, travanj 1945.

pozitiv-unikat, c/b, 8 mm

Članovi prve vlada DFH formirane u Splitu 14. travnja 1945.

Film je otkupljen od Mladena Ivekovića 1965. godine, inv. br. 7576/1.

Prilikom pregleda filmske građe u Kinoteci Hrvatske, ovaj film je nehotice izostavljen. Njegov detaljni sadržaj ostao nam je tako nepoznat. Ako uvažimo činjenicu da se prilikom inventiranja filmu daje ime prema osnovnom sadržaju, trebao bi prikazivati događaje iz oslobođenog Splita u travnju 1945. godine gdje je na sjednici Predsjedništva Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske izabrana

prva Vlada Demokratske Federalne Hrvatske. O snimanju toga značajnog događaja iz hrvatske povijesti Ivo Škrabalo navodi: *“Taj je događaj zabilježen i na 75 metara filmske vrpce, koja je poslije uvrštena u Pregled br. 1 iz 1946. godine. Snimatelj tog jedinstvenog filmskog dokumenta bio je Kosta Hlavaty (1914.-1982.), foto-laborant koji se od 1936. amaterski bavio filmom, a od 1944. kao član Tehnika Agitpropa CK KPH bio je zadužen za foto i kino službu.”*¹² Prema navedenom, mogućnosti su dvojake: ili Ivo Škrabalo nije znao za još jednog snimatelja – Mladena Ivekovića, ili je Mladen Iveković, kao jedan od rukovodiaca Tehnike Agitpropa CK KPH prisvojio tudi materijal.

7. Dolazak Vladimira Nazora i dr. Vladimira Bakarića u Zagreb

snimatelj: Mladen Iveković, svibanj 1945.

pozitiv-unikat, c/b, 8 mm

Savski most, Trg bana Josipa Jelačića, mnoštvo naroda na dočeku knjevnika i predsjednika ZAVNOH-a Vladimira Nazora.

Film je otkupljen od Mladena Ivekovića, 1965. godine, inv. br. 7576/2.

8. Ulazak partizana u Zagreb

snimatelj: Drago Tomazetić, svibanj 1945.

pozitiv-unikat, c/b, 8 mm

Ulazak prvih partizanskih jedinica u Zagreb, snimljeno kod Novinarskog doma.

Film je otkupljen od Drage Tomazetića 1979. godine, inv. br. 8847.

Svi nabrojani filmovi presnimljeni su u suradnji s RTV Zagreb (iza 1979. godine) na 16 mm filmsku traku (radi zaštite i mogućnosti pregleda materijala na projekcijskom aparatu). To je pozitiv kopija (bez tona) u trajanju od 25 minuta. Inventirana je u knjizi inventara pod inv. br. 8844.

IV. Fond filmske građe savezničke-britanske provenijencije

Dokumentarni filmovi britanske provenijencije nisu brojni (dva dokumentarna filma), ali su zato izuzetno vrijedni jer predstavljaju unikatne primjerke u Hrvatskoj.

*“Kao briljantni uzor golemih mogućnosti filmskog medija u duhovnoj mobilizaciji pučanstva ostaje u filmskoj povijesti serija dokumentarnih filmova”*¹³ u šest epizoda pod nazivom *“Why We Fight”* (*“Zašto se borimo”*) američkog redatelja talijanskog podrijetla Franka Capre. Nastala je za vrijeme Drugog svjetsko rata (1941.-1943.) uz korištenje autentičnog filmskog materijala britanske, američke, sovjetske i njemačke provenijencije. U našoj Zbirci nalazi se peta epizoda pod nazivom: *“Fight for Russia”* (*“Bitka za Rusiju”*), inv. br. 8846. To je tonska kopija, u vrlo dobrom stanju očuvanosti, na 35 mm filmskoj vrpici u trajanju od 18 minuta. Kao proizvođač

Ekipa "Merlin filma" koja je snimala dokumentarne filmove o NOV i Jugoslavenskom zbjegu u El Shattu. Rukovodilac ekipe bio je Mr Piterson, El Shatt, 1944. godine
© Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

navodi se Signal Corps Army Pictorial, Un film Phoenix, Londres.

Tonski zapis je srpsko-hrvatskom jeziku. Prikazuje zbivanja u Rusiji od 22. lipnja (napad Hitlera na SSSR) do kraja 1941. godine, s posebnim naglaskom (hvalospjevom) na sudjelovanju britanske vojske (mornarice, avijacije i kopnene vojske) u borbama protiv Njemačke. Završava ulaskom Amerike u rat i situacijom na ruskom bojištu.

Od 1991. godine nalazi se u depozitu u Kinoteci Hrvatske (na zapaljivoj filmskoj vrpici).

Dokumentarni film britanske proizvodnje (A Ministry of information film R.A.F. & British Army) "The nine hundred" ("Njih devetsto"), inv. br. 8839, tonska je kopija na 16 mm filmskoj vrpici u trajanju od 18 min i 50 sekundi. Tonski zapis je na engleskom jeziku. Prikazuje događaje iz 1944. godine: partizanske jedinice, borbe s neprijateljem, pomoć vojske pri obradi polja, organizaciju prebacivanja ranjenika britanskim zrakoplovima iz unutrašnjosti na otok Vis i dalje prema zbjegovima i bolnicama u Italiji, dolazak Josipa Broza Tita na Vis. Prvi kadrovi filma radeni su prema unaprijed određenom scenariju, a hrvatski vojnici, odjeveni u čiste uniforme, dobro naoružani i opremljeni svom mogućom ratnom opremom glume (prilično dobro) sami sebe.¹⁴

V. Školski – nastavni filmovi¹⁵

Do 1991. godine u Muzeju revolucije naroda Hrvatske (danas integralnom dijelu Hrvatskoga povijesnog muzeja) u posebnoj kinodvorani, kao dopunski program muzejskog posjeta prikazivani su tzv. nastavni - školski filmovi. Ove dokumentarne, kratkometražne filmove, izrađene u svrhu "odgoja i obrazovanja" mogla je prema vlastitom izboru, ali uz prethodnu najavu, gledati svaka grupa posjetilaca. Izbor filma ovisio je o dobi ili posebnom interesu za pojedinu temu obrađenu u mediju dokumentarnog filma.

Izvorni filmski i fotografski materijal iz vremena Drugog svjetskog rata (i raniji) korišten za izradu ovih filmova sadržajno je interpretiran u skladu sa zakonitostima društveno – povijesne valorizacije određenih povijesnih procesa, pojava i ličnosti u vremenu njihova nastanka (između 1957. i 1965. godine). Ta činjenica daje im danas jednu sasvim novu vrijednost: postali su i dokument o vremenu u kojem su nastali.

U suradnji s Kinotekom Hrvatske 1982. godine filmovi su očišćeni i spremljeni u odgovarajuće PVC vrećice, odnosno posebne metalne uložnice. Tom je prilikom utvrđeno da su neki filmovi izuzetno vrijedni (rane proizvodnje, izrađeni u malom broju kopija) i da predstavljaju pravu rijetkost u našoj filmskoj proizvodnji. Zbog toga je predloženo da se sedam filmova izdvoje i čuva kao izvorni muzejski predmeti.¹⁶ Zbivanja iz 1991. godine (rat, ukidanje MRNH i njegova integracija s HPM, ukidanje radnog mjesta kolegice koja je vodila brigu o filmovima, preseljenje filmova iz sobe za projekciju gdje su bili spremljeni u za njih posebno napravljene ormare u "mali depo", inflacija interesa za njihov sadržaj) ostavila su filmove u "mraku depoa". Tek 1996. godine Komisija HPM-a za popis materijala i sitnog inventara, uredskog materijala i opreme popisala je i inventar koji se odnosi na projekciju filmova (kolutove za namatanje, limene i plastične uložnice...) kao i same filmove. Tom je prilikom utvrđeno da se u Muzeju "čuva" 26 školskih filmova i predloženo da se svi filmovi čuvaju u Zbirci fotografija, filmova i negatifa kao muzejski predmeti.

Popis filmova:

Podaci za svaki film navodit će se sljedećim redoslijedom:

1. režija, proizvođač i godina proizvodnje;
2. vrsta materijala: tonska kopija –pozitiv s optičkim tonom;
3. boja: crno/bijeli (c/b), color;
4. dužina/minutaža izražena u metrima odnosno minutama;
5. format: 8, 16, 35 milimetara i
6. kratki sadržaj filma.

1. *The Star in the Sand (Zvijezda u pijesku) + 1*

Gilbert Gunn, Velika Britanija, god.?

ton kopija, c/b, 200m/18 min, 16 mm

Organizacija života u partizanskom izbjegličkom logoru El Shatt u Egiptu.

2. *To je fašizam, 1/5 i 2/5*

Mihail Romm, SSSR, god.?

tonska kopija, c/b, 1370m/120 min, 16 mm

Uspori i pad nacizma i fašizma, Musolini, Hitler, sile Osovine.

3. *Od monarhije do republike, I. i II. dio*

Oto Deneš, "Zastava - film", 1958.¹⁷

tonska kopija, c/b, 340m/35 min, 16 mm

Broj inv.: 1791, R-704	Broj neg: F-1791, RR-704	Legenda fotografije: Dr. Ivan ŠUBAŠIĆ i Sava KOSANOVIĆ stigli su avionom
Osnovna grupa: X Narodna vlast	na VIS radi pregovora sa maršalom Josipom Brozom Titom,	
Grupa: X A	kolovoz 1944. godine	Vrsta i veličina fotografije:
Podgrupa: 2		Ooriginal 11,5 x 7,5 rep. 9 x 5,8
Veza:		Autor:
Objavljeno:		Vrijeme snimanja: VIII 1944
		Darova — Prodao:
		Dat. nabave:
		Broj dia:
		Broj klišeja:
		Fotografija u: MRNH
		Datum: 24.3.1971.

Dr. Ivan Šubašić i Sava Kosanović stigli su avionom na Vis radi pregovora s maršalom Josipom Brozom Titom, kolovoz, 1944. godine. Britanski kameraman bilježi događaj na filmsku vrpcu. © Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

Značajni politički događaji između dva svjetska rata u Kraljevini Jugoslaviji, okupacija zemlje, narodnooslobodilački rat i proglašenje Federalne Narodne Republike Jugoslavije.

4. *Ovaj sud ne priznajem*

Fedor Hanžeković, "Zora – film", 1960.¹⁸

tonska kopija, c/b, 190m/18 min, 16 mm

Sudski proces vođen u Zagrebu, 1928. godine protiv komunista Josipa Broza Tita (tzv. "Bombaški proces").

5. *Jasenovac*

Gustav Gavrin i Kosta Hlavaty, Fimsko preduzeće DFJ, Direkcija za Hrvatsku, 1945.¹⁹

snimatelji: Hugo Ribarić, Oktavijan Miletić i Boris Rudman

tonska kopija, c/b, 160m/15 min, 16 mm

Ustaški zločini u Hrvatskoj s posebnim naglaskom na zločine u logoru Jasenovac.

Demonstracije građana u Hrvatskoj koji traže kažnjavanje zločinaca.

Dokumentarni film "Jasenovac" prvi je dokumentarni film snimljen u poslijeratnoj Jugoslaviji. Izrađen je na temelju fotografija i filmskog materijala snimljenog 18. svibnja 1945.,

samo nekoliko dana nakon oslobođenja zemlje. (Famozni snimci logora iz zraka.) U film su inkorporirani i pojedini dijelovi iz autentičnog ustaškog promidžbenog filma o životu u logoru Jasenovac snimljenog 1942. i bunkeriranog u Arhivi ustaške promičbe. Prvi put je prikazan u Zagrebu 18. kolovoza 1945.²⁰

6. *Desant na Drvar, +1 (180 m)*

Žika Ristić, "Bosna – film", 1958.²¹

tonska kopija, c/b, 190m/18 min, 16 mm

Zračni desant na Drvar u svibnju 1944. gdje se u to vrijeme nalazio Josip Broz Tito, Vrhovni štab, Predsjedništvo AVNOJ-a, Nacionalni komitet i savezničke vojne misije. Odlazak J.B.T. i rukovodećih tijela na Vis.

7. *Oslobođenje Zagreba +1 (170 m)*

režija?, Jugoslavenska kinoteka, 1945.

tonska kopija, c/b, 170 m/14 min, 16 mm

Ulazak jedinica JNA u Zagreb, miting oslobođenja grada i države, kolone zarobljenih neprijateljskih vojnika.

U Katalogu nastavnih filmova Filmoteke 16, na str. 30., navodi se da je sastavljen od "dokumentarnog materijala neprocjenjive vrijednosti", te da su ga "snimili nepoznati

snimatelji za vrijeme oslobođenja Zagreba u svibnju 1945. godine." Ivo Škrabalo, međutim, u već spomenutoj knjizi piše o organiziranoj akciji snimanja oslobođenja grada u kojoj je sudjelovalo pet snimatelja: Josip Akčić, Branko Blažina, Ivan Ivančić, Boris Rudman i Valentin Šerek: "*Tih je dana nastao jedinstven i neponovljiv filmski dokument o povlačenju njemačko-ustaških kolona i o ulasku partizana u Zagreb... Dragocjeni filmski materijali snimljeni tih dana... razvijeni su... montirani... i ozvučeni, pa je povijesni dokument (često u literaturi citiran pod imenom Oslobođenje Zagreba) već petnaest dana kasnije prikazivan kao prvi broj novoga žurnala... bile su to Filmske novosti br. 1*"²²

Prema sadržaju filma "Oslobođenje Zagreba" iz naše Zbirke i navedenog može se pretpostaviti da se radi o istovjetnome filmskome materijalu, koji je iste godine obradila i distribuirala Jugoslavenska kinoteka, ne navodeći pri tome autore snimljenog filmskog materijala.²³

8. *Veliko stoljeće (4/4)*

Krsto Škanata, "Zagreb - film", 1958.²⁴

tonska kopija, c/b, /78 min 16 mm

Događaji revolucionarne 1848., Oktobarske revolucije u Rusiji 1918., pojava i razvoj fašizma i nacizma u Italiji i Njemačkoj, kratka povijest radničkog pokreta, pregled zbivanja za vrijeme Drugoga svjetskog rata u Jugoslaviji.

9. *Petar Šimaga – Šumski*

Stjepan Draganić, proizvodnja: ?, god.?

tonska kopija, c/b, 100m/10 min 16 mm

Biografski podaci i umjetnička djela nastala u tijeku Narodnooslobodilačkog rata hrvatskoga slikara Petra Šimaga – Šumskog.

10. *Noć između srijede i petka*

Weygand, proizvodnja i god.?

tonska kopija, c/b, 110m/10 min, 16 mm

Biografski podaci i umjetnička djela nastala u tijeku Narodnooslobodilačkog rata hrvatskoga slikara Marijana Detonija.

11. *Kazalište narodnog oslobođenja*

režija: Dejan Kosanović, proizvodnja: Jugoslavenska kinoteka, god.?

tonska kopija, c/b, 200m/18 min, 16 mm

Film snimljen na osnovi sjećanja glumaca koji su djelovali u kazališnim društinama osnovanim u tijeku NOR-a na teritoriju Hrvatske.

12. *Djeca*

Stjepan Draganić, proizvodnja i god. ?

tonska kopija, c/b, 130m/11 min, 16 mm

Stradanja djece u tijeku NOR-a.

13. *Moša Pijade*

Nusret Seferović, "Zastava - film", 1958.

tonska kopija, c/b, 160m/16 min, 16 mm

Kratak pregled života i doba, te uloga Moše Pijade u stvaranju socijalističke Jugoslavije.

14. *Svojim putem*

F. Škubonja, "Zora – film", 1959.

tonska kopija, c/b, 170m/18 min, 16 mm

Film uspoređuje život u staroj i novoj Jugoslaviji – poslijeratni razvitak - uvođenje radničkog samoupravljanja, uloga radnika i seljaka u izgradnji zemlje.

15. *Fabrike radnicima*

Živan Čukulić, "Zagreb – film", 1958.

tonska kopija, c/b, 180m/17 min, 16 mm

Uvođenje radničkog samoupravljanja u "Željezari" – Zenica.

16. *Savska cesta br. 60*

Ivo Tomulić, "Zagreb – film", 1959.

tonska kopija, c/b, 140m/13 min, 16 mm

Film o ustaškom zatvoru na Savskoj cesti, nekadašnjoj kaznionici.

17. *Stazama proletera*

Vukotić, proizvodnja i god.?

tonska kopija c/b, 190m/16 min, 16 mm

18. *Stroj iz Rudog, +1(240m) +1(dubl negativ) + 1(na velikom kolutu)*

Stjepan Zaninović, "Zastava. film", 1962.

tonska kopija, c/b, 250m/27 min, 16 mm

Povijest Prve proletherske brigade od njenog formiranja u Rudom 22. prosinca 1941. do kraja rata 1945. godine. Uz ratne akcije iznose i sjećanja boraca.

19. *Vis*

Michieli Čoči, "Zagreb – film" i "Zastava – film", 1960.

tonska kopija, c/b, 190m/20 min, 16 mm

Otok Vis, od svibnja do prosinca 1944. sjedište VŠ NOV i POJ i NKOJ.

Desantne akcije s otoka i savezničke snage. Aerodrom, pomorski promet: prijevoz naoružanja, ranjenika i izbjeglica: El Shatt.

20. *8. maj 1945. u Zagrebu*

Šime Šimatović, "Zagreb – film", 1965.

tonska kopija, c/b, /9 min, 16 mm

Okupacija Zagreba, odlazak njemačke vojske, prazne ulice i trgovi, ulazak partizana.

21. *Heroji ne umiru*

Vojidrag Berčić, "Zora - film", 1962.

tonska kopija, c/b, 165 m/16 min, 16 mm

Biografski podaci i narodnom heroju Radi Končaru

22. *Djelo*

Stjepan Draganić, proizvodnja i god.?

tonska kopija, c/b, 130m/12 min, 16 mm

23. *The nine hundred (Njih devetsto)*

?, A Ministry of information film R.A.F. & British Army, 1963.

tonska kopija, c/b, 206 m/19 min, 16 mm

tekst na hrvatskom jeziku

Balkanske zračne snage, aerodrom na otoku Visu, Tito na Visu, saveznici.

24. *22. travanj*

A. Pavlov, Sovjetski Savez, god.?

tonska kopija, kolor, 190 m/16 min, 16 mm

tekst na ruskom jeziku

25. *Trije spomeniki (Tri spomenika)*

Dušan Povh, "Viba – film", Slovenija, 1959.⁽²⁵⁾

tonska kopija, kolor, 165 m/15 min, 16 mm
tekst na slovenskom jeziku

Zločini okupatora u Sloveniji. Izgled Kamnika, strijeljanja, strah, djeca.

26. *Živio Lenjin*

režija?, Sovjetski Savez, god.?

c/b, 16 mm

igrani film, tekst na ruskom jeziku

Biografski film o životu i djelu Vladimira Iliča Lenjina.

27. *Izložba 40. obljetnica SKOJ-a*

režija i proizvodnja ?, 1959.

tonska kopija, c/b, 200 m/18 min, 16 mm

Kadrovi s izložbe, panoji, izložbeni materijal...

28. *Plameni cvijet*

Branko Ranilović, proizvodnja i god.?

tonska kopija, c/b, 170 m/16 min, 16 mm

(pokidan)

30. *Zapisi iz NOR-a: Kroz Hrvatsku*

režija?, "Zvezda – film", god.?

tonska kopija, kolor,

Prije pisanja ovoga teksta u dva sam navrata pokušavala dogovoriti s gosp. Majcenom iz Kinoteke Hrvatske pregled svih nastavnih filmova. Na žalost, do predaje teksta nismo uspjeli uskladiti termine. Pregled filmova morala sam načiniti sama (uz pomoć muzejskog fotografa Igora Brzoje) na starom projekcijskom aparatu bez zvučnika. Filmove koji nisu bili namotani na kolute nisam mogla pregledati, kao ni one namotane na velike filmske kolute (zbog čega je sadržaj nekih ostao nepoznat). Uspoređujući svoj konačni popis s onim iz 1996. godine utvrdila sam da nedostaju 4 filma: "*Svojim putem*", "*Ovaj sud ne priznajem*", "*Kazalište narodnog oslobođenja*" i "*Ovaj sud ne priznajem*". Prema oznakama na metalnim uložnicama evidentirana je četvrta rola filma "*Veliko stoljeće*", te prva i druga (od pet) rola filma "*To je fašizam*". Ali su zato evidentirana tri filma koji se ne nalaze na spomenutom popisu: "*Plameni cvijet*", "*Zapisi iz NOR-a: Kroz Hrvatsku*", i "*8. svibanj 1945. u Zagrebu*", zatim 13 rola filmova na 16 mm filmskoj vrpici bez ikakve oznake, jedna rola filma na 35 mm filmskoj vrpici, te četiri role filma na 8 mm filmskoj vrpici. Spomenuti manjak, stoga je samo fiktivan. Pravilnim pregledom na montažerskom stroju zasigurno će se utvrditi da je na njima onaj filmski materijal utvrđen kao manjak.

Bilješke:

- 1 Cjelokupni fond filmske građe u Zbirci fotografija, filmova i negativna u Hrvatskom povijesnom muzeju naslijeđe je bivšeg Muzeja revolucije naroda Hrvatske.
- 2 Kako je Zbirka formirana u MRNH specijaliziranoj muzejskoj ustanovi za skupljanje "svjedočanstva o radničkom pokretu, Narodno-oslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji, te socijalističkoj izgradnji", svi filmovi odnose se na zadanu tematiku.
- 3 Jugoslavenska kinoteka osnovana je u Beogradu 1949. godine. Zakonom o zaštiti kulturnih dobara SR Srbije izuzeta je iz Zakona o kinematografiji i kao arhivska ustanova dobila je status od posebne važnosti. Izjednačena je u pravima i dužnostima s ostalim arhivima i muzejima s ciljem skupljanja, čuvanja i sređivanja filmova i filmske građe. Danas je jedna od najuglednijih ustanova te vrste u svijetu: posjeduje oko 50000 kopija dugometražnih i kratkometražnih filmova i oko 3000000 m filma, zbirku od 150000 fotografija i negativa, zbirku plakata i reklamnog materijala... Filmska enciklopedija, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1990., tom I., str. 645.
- 4 Rudolf Godler: Projekcija uskog filma, Tehnička knjiga, Zagreb, 1967., str. 43-48.
- 5 Rudolf Godler: Projekcija uskog filma, Tehnička knjiga, Zagreb, 1967., str. 49-50.
- 6 Vidi: R. Ivanuš, N. Mataušić: "Suradnja MRNH i Kinoteke Hrvatske na zaštiti nacionalnog filmskog fonda", *Informatica Museologica* 1990., 3-4 (XXI), str. 38.
- 7 Kinoteka Hrvatske je institucija pri Hrvatskom državnom arhivu osnovana 1979. godine na temelju Zakona o kinematografiji SR Hrvatske iz 1976. Osnovna funkcija Kinoteke je prikupljanje, obrada, čuvanje i zaštita filmskoga materijala od povijesnog, kulturnog i znanstvenog značenja za razvitak kinematografije, a koji čini nacionalni filmski fond SR Hrvatske (do 1990. skupljeno je preko 6.200.000 m filmske građe). Uz filmove prikuplja se i sva popratna građa: zbirke scenarija, knjiga snimanja, plakata i prospekata, a stručna filmska biblioteka jedina je te vrste u Hrvatskoj.
- 8 Za svu građu koja je u Muzej stigla prije 1963. godine, odnosno prije uvođenja zakonom propisanih knjiga za dokumentaciju u rubrici način nabave upisivano je zatečeno u Muzeju.
- 9 Početkom 1942. godine osniva se Državni slikopisni zavod "Hrvatski slikopis" ("Croatia film") sa zadatkom proizvodnje i distribucije filmova.
- 10 Na području NDH statistički su registrirana 154 stalna kinematografa (od toga 22 u Zagrebu). Posebnim propisom bilo je određeno obavezno prikazivanje žurnala prije filmskih projekcija igranih filmova. Ivo Škrabalo: *Između publike i države, Povijest hrvatske kinematografije*, Znanje, Zagreb, 1984., str. 102.
- 11 Mladen Iveković (Zagreb, 1903.-1971.) bio je, među ostalim, i član Agitaciono-propagandnog odsjeka CK KPH u okviru kojeg je bila organizirana i filmska sekcija.
- 12 Ivo Škrabalo: *Između publike i države, Povijest hrvatske kinematografije*, Znanje, Zagreb, 1984., str. 111.
- 13 Ivo Škrabalo: *Između publike i države, Povijest hrvatske kinematografije*, Znanje, Zagreb, 1984., str. 98.
- 14 U Zbirci se pod inventarnim brojem 8839 čuvaju dva koluta filma. Na jednom kolutu piše: dubl-negativ (izraden 1963. godine u "Zora filmu"), a na drugom: original. Jedna tonska kopija s tekstom na hrvatskom jeziku prikazivala se i kao nastavni film.
- 15 U Katalogu nastavnih filmova Filмотеке 16 nalazi se samo 12 od 29 filmova, koliko ih se nalazi u našoj Zbirci. Filмотека 16 osnovana je 1963. godine u Zagrebu kao radna organizacija za unapređivanje i primjenu filmova na uskoj 16 mm filmskoj vrpici. Glavna djelatnost: distribucija i proizvodnja nastavnih, kratkometražnih i animiranih filmova, većinom za dokumentaciju i obrazovanje. Izdaje i filmološku literaturu domaćih autora: "Teorija i praksa filma". Filmska enciklopedija, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1990., tom I., str. 399.
- 16 Prvih sedam filmova na popisu školskih – nastavnih filmova.
- 17 *Zastava - film*, osnovan je 1948. godine kao Odjeljene za proizvodnju filmova Jugoslavenske narodne armije sa sjedištem u Beogradu. Od 1954. nosi ime Filmski centar JNA "Zastava film". Realizirao je velik broj dokumentarnih, nastavnih i kratkometražnih igranih filmova. Imao je vlastiti laboratorij, tehniku za snimanje, umnožavanje, video i TV produkciju. Filmska enciklopedija, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1990., tom II., str. 740.
- 18 *Zora - film* je filmsko poduzeće nastalo iz poduzeća "Nastavni film" osnovanog 1947. godine za proizvodnju nastavno-prosvjetnih filmova. Naziv "Zora film"

- ima od 1953. godine. Bio je najjači proizvođač obrazovnih filmova u bivšoj Jugoslaviji. S radom je prestao 1963. godine.
Filmska enciklopedija, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1990., tom II., str. 746.
- 19 Filmsko preduzeće Demokratske Federativne Jugoslavije (od siječnja 1946. Filmsko preduzeće FNRJ) osnovano je Uredbom Vlade DFJ od 3. srpnja 1945.
Prvi film proizveden preko Direkcije za NR Hrvatske bio je dokumentarni film Jasenovac.
- 20 Iako se film mogao svakodnevno pogledati u MRNH kao i u Memorijalnom muzeju Jasenovac i iako se nalazi na popisu filmova Kinoteke Hrvatske (na 35 mm filmskoj vrpici), u "Večernjem listu" od 23. svibnja 1998. godine izašao je tekst čeljka Krušelja s podnaslovom: "Ekskluzivno - Novinari Večernjeg lista pronašli nepoznat film o Jasenovcu snimljen odmah poslije oslobođenja". U tekstu se navodi "da je 1985. pronađen 8 mm film o Jasenovcu iz lipnja 1945.", a svi daljnji opisi filma (i vizualni i tekstualni) u navedenom tekstu odnose se na film koji je autor teksta vjerojatno pregledao u Kinoteci Hrvatske (8 mm vrpca je amaterski format i na njoj nema mjesta za optički ton, pa prema tome otpada i mogućnost tekstualne analize filma).
- 21 Bosna - film, kao samostalna ustanova za proizvodnju filmova osnovanaje 1947. godine u Sarajevu. U prvim godinama realizirao je Mjesečne preglede i dokumentarne filmove. Rasformiran je 1975. godine.
- 22 Ivo Škrabalo: Između publike i države, Povijest hrvatske kinematografije, Znanje, Zagreb, 1984., str. 109-110.
- 23 Jugoslavenska kinoteka koja se u katalogu filmova navodi kao proizvođač filma u to vrijeme (1945. godina) još nije bila osnovana te se vjerojatno radi o filmskom Pregledu br.1.
- 24 Zagreb - film, osnovan je 1953. godine u Zagrebu sa sjedištem na Britanskom trgu, odnosno Novoj vesi. Specijalizirao se za proizvodnju dokumentarnih i posebno animiranih filmova. Najznačajniji i najuspješniji producent kratkometražnih, cjelovečernjih (od 1977.) i dokumentarnih filmova. Na području animacije postigao je svjetsku afirmaciju.
Filmska enciklopedija, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1990., tom II., str. 737.
- 25 Viba - film osnovan je 15. lipnja 1955. kao proizvodna jedinica beogradskoga UFUS-a u Ljubljani. Sljedeće godine se osamostalio.
Filmska enciklopedija, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1990., tom II., str. 740.

Summary

Film Holdings at the Collection of Photographs, Films and Negatives at the Croatian History Museum

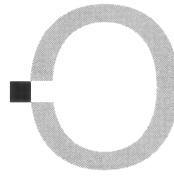
The Collection of Photographs, Films and Negatives is one of the thirteen collections of museum objects at the Croatian History Museum. Its title speaks about the intention of collecting not only photographs but also original film material.

However, after World War II many films were sold as a raw material for the production of buttons, while almost all film materials (both Ustashe and partisan) were sent to the Yugoslav Film Archives in Belgrade, so that only a relatively small number of films were preserved in Croatia. This makes the holdings of filmed material at the Croatian History Museum all the greater.

The author divided the film holdings according to the origin of production into several groups: German (25 films), Ustashe (1 film), Allied (2 British films) and partisan (8 films). A special section is devoted to educational films that were added to the collection in 1996. There are 65 of these films and they include 2 Soviet and 1 British film.

MJESTO NA KOJEM SAM BILA

*Dubravka Osrečki Jakelić
Muzej za umjetnost i obrt
Zagreb*

d prve teaurizacije dagerotipija¹ prošlo je gotovo cijelo stoljeće. Danas fotografija u Hrvatskoj kao muzejski predmet, kao dio nacionalne baštine - ima status vrijednosti koja neosporno postoji, snažna, no često nedostupna ili skrivena.

Hvale je vrijedana odluka Redakcije časopisa *Informatica Museologica* o pripremi tematskog broja o fotografiji. U sredini gdje je stručna literatura o složenoj problematici fotografskog naslijeđa u muzejima sporadična do nepostojanja, to je prilika za zbrajanje iskustva.

Kada mi je u Muzeju za umjetnost i obrt sredinom 1997. godine povjereno vođenje Zbirke fotografija i fotografskog pribora, postavljena je i prioriteta obveza: sređivanje depoa zbirke. Zadatak zahtjevan i respektabilan u odnosu na osjetljivu prirodu fotografskog medija, složenu strukturu zbirnog fonda, povijesne konotacije zbirke i kadrovska okruženje.

Paralelno s navedenim poslovima, sudjelovala sam u pripremanju za izložbu - *Historicizam u Hrvatskoj*² u dijelu koji se odnosio na prikaz razvoja fotografskog medija u drugoj polovici 19. stoljeća. Izložba je održana u MUO-u u vremenu od 17. veljače do 30. travnja 2000. godine. Pripreme izložbe podrazumijevale su i terenski rad, selekciju materijala kroz fondove i drugih hrvatskih muzeja, arhiva, knjižnica i zavoda za zaštitu spomenika kulture³ koja će najpotpunije odgovoriti zahtjevu zadane teme.

Usporednost poslova pokazala se korisnom. I istraživanja u drugim institucijama potvrdila su poznato pravilo - utrošeno vrijeme, uloženi trud, a ponekad i konačni rezultati u proporciji su s mogućnostima pristupa muzejskoj dokumentaciji, depou i samim predmetima. Nepostojanje dokumentacijskih sustava, bez obzira na medij bilježenja, i otežani pristup depoima, odnosno samim predmetima, s većim i manjim razlikama, problemi su svih institucija koje čuvaju fotografsku baštinu.

Tijekom priprema za izložbu *Historicizam u Hrvatskoj* koncept uređenja depoa fotografije MUO-a na načelu transparentnosti prolazio je praktičnu provjeru. Ishod pretraživanja davao je uglavnom pozitivne rezultate, i bolje nego što se u početku predviđalo. A početak je bio u znaku krčenja. Uz konzultacije s kolegama kustosima i restauratorima iz depoa su uklonjena fotopovećanja, koja nisu bila dio zbirke. Potom je uslijedila primarna klasifikacija. Razrada klasifikacijske sheme bila je uvjetovana unaprijed postavljenim zadacima: utvrđivanje stanja i veličine fundusa, stvaranje preduvjeta za daljnju stručnu